

БОРГОВІ ПРОБЛЕМИ КРАЇН ЄВРОЗОНИ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЕСКАЛАЦІЇ

Лубкей Н. П.

Тернопільський національний економічний університет,

м. Тернопіль

Боргові проблеми держав світу на сучасному етапі набувають глобального характеру та трансформуються у загальносвітову проблему державної заборгованості, яка є надмірною у переважній більшості країн, включаючи найбільш потужні та високо розвинуті в економічному плані. Зокрема, проблеми значних та наростаючих державних боргів характерні для країн Єврозони, що об'єднує сьогодні 19 держав ЄС, котрі використовують євро як офіційну валюту.

Упродовж декількох останніх років середній показник обсягу загального урядового боргу в країнах Єврозони щорічно зростає стрімкими темпами – з 70,2% від ВВП у 2008 р. до понад 90% у 2014 р. [1, с. 40]. Цей показник є досить значним, зважаючи на встановлений Маастрихтським договором один із п'яти критеріїв для країн-претендентів на вступ до ЄС – державний борг повинен складати менше 60% ВВП.

На даному етапі у ЄС найбільш загрозливою є боргова ситуація у країнах, котрі виділили у окрему групу – GIPS, до якої входять Греція, Італія, Ірландія, Португалія та Іспанія. В усіх цих державах відбулось значне зростання обсягів державних боргів внаслідок зниження темпів економічного зростання ще у період світової фінансової кризи 2008 – 2009 рр. Але у той час дану проблему було вирішено шляхом випуску урядами зазначених держав додаткових суверенних боргових зобов'язань, які успішно були розміщені на світових фінансових ринках. Мобілізовані таким чином кошти дали змогу покрити значні бюджетні дефіцити даних країн та певним чином стабілізувати поточну боргову ситуацію. Проте, без проведення урядами країн групи GIPS належних заходів із відновлення високих темпів економічного зростання, запровадження жорсткої політики бюджетної економії, обмеження надання державних гарантій за кредитами тощо, ситуація із державною заборгованістю все більше усугублялась.

Внаслідок зростання кредитних ризиків та підвищення волатильності ринків країн групи GIPS з початку 2010 р. іноземні інституційні інвестори та іноземні банки починають активно виводити свої капітали з периферійних держав Єврозони та позбуватись боргових зобов'язань зазначених країн. Водночас відбувається зниження суверенних кредитних рейтингів країн групи GIPS. Внаслідок втечі капіталу з периферійних країн Єврозони

запускається мультиплікативний механізм, пов'язаний із підвищенням позикових ставок, витісненням внутрішніх інвестицій державними позиками, скороченням сукупного попиту, стагнацією економіки.

Серед причин боргової кризи ЄС відзначають не лише надмірні бюджетні видатки та бюджетні дефіцити, а й значне зростання приватних запозичень і надання масштабних державних гарантій за позиками, що спрямовувались на підтримку фінансового сектора. Суттєве збільшення обсягів кредитування приватного сектору сформувало надмірну іпотечну заборгованість в Іспанії та Ірландії, а також значний приріст корпоративних боргів у Португалії та Іспанії. За даними МВФ проблема корпоративних боргів сьогодні найбільш гостро постає у таких країнах ЄС, як Португалія, де 50% боргу належить фірмам, а також Ірландія й Італія, у яких фірмам належить 40% та 30% боргу відповідно [2, с. 85].

Боргова криза окремих країн Єврозони незадовільно відображається на економічному розвитку держав Східної та Центральної Європи, що є залежними від експорту до західноєвропейських країн.

Поширення негативних впливів боргової кризи країн GIPS на інших учасників Європейського Союзу вимагало від керівних органів ЄС реалізації негайних конструктивних заходів для стабілізації ситуації. Уданому напрямку було вжито заходи стосовно збільшення кредитного потенціалу Європейського фонду фінансової стабільності, а також утворено новий фінансово-кредитний інститут – Європейський механізм стабільності. Починаючи з 2010 р. даними кредитними організаціями, а також Міжнародним валютним фондом було здійснено значну кредитну підтримку найбільш проблемних країн Єврозони. Зокрема, у травні 2010 р. Греція отримала кредит на суму 110 млрд. євро, а у березні 2012 р. – 130 млрд. євро; у листопаді 2010 р. Ірландії було надано позику в обсязі 67,5 млрд. євро; у квітні 2011 р. Португалія одержала кредит на суму 78 млрд. євро [1, с. 41].

Незважаючи на певні застережливі заходи, що вживались керівними органами ЄС та урядами країн Єврозони з метою підвищення ефективності управління боргом, державний борг найбільш проблемних країн-боржників значно зріс за 2010 – 2014 рр. Так, показник відношення державного боргу Греції до ВВП упродовж згаданого періоду збільшився з 147,4% до 172,6%, Португалії – з 89,6% до 119,3%, Італії – з 100,0% до 111,2% відповідно [3]. На сучасному етапі спостерігається подальший розвиток негативних тенденцій стосовно даного індикатора боргової безпеки периферійних країн Єврозони.

Згідно із даними, наведеними у звіті статистичного відомства Eurostat за 2014 р. державний борг у країнах ЄС зріс в 2014 р. у порівнянні з попереднім роком на 1,3% ВВП та досягнув нового рекордного значення – 91,9% від ВВП. Найвище боргове навантаження серед країн Єврозони характерне для Греції – 177,1% ВВП. Друге й третє місце за величиною

даного показника займають Італія (132,1%) та Португалія (130,2%) відповідно. У 16 із 28 країн ЄС суверенний борг у 2014 р. перевищив порогове значення у 60% ВВП [4].

У теоретичному плані загалом можна виділити два концептуальних підходи до вирішення проблеми суверенної боргової кризи країн Єврозони. Прихильники першого підходу (Б. Айхенгрін, Г.-В. Зінн, Г.-Б. Шафер та ін.) вирішення боргових проблем ЄС бачать у відмові від фіскальної експансії, забезпеченні жорсткої економії бюджетних коштів, скороченні публічного сектору та подальшій лібералізації економіки. Представники другого підходу (Ж.-М. Еро, Г. Зігмар, П. Кругман, Дж. Сорос та ін.) відстоюють необхідність застосування кейнсіанських методів вирішення даної проблеми, що передбачають здійснення державою значного стимулюючого впливу на сукупний попит шляхом збільшення державних видатків [5, с. 14]. На нашу думку, країнам ЄС при розробці антикризової боргової політики доцільно обрати за орієнтир перший підхід, адже в умовах надмірного державного боргу додаткові запозичення, зазвичай, лише посилюють тягар боргу, не справляючи ніякого позитивного впливу на економічний розвиток.

Отож, з метою попередження подальшої ескалації боргової кризи країн Єврозони їх урядам необхідно проводити політику бюджетної консолідації з акцентом на скороченні поточних бюджетних видатків, вживати заходів для утримання низького рівня відсоткових ставок, проводити структурні реформи для активізації економічної активності.

Список використаних джерел

1. Богдан Т. Глобальні ризики боргового «нависання» у розвинутих країнах і засоби їх мінімізації / Т. Богдан // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 6. – С. 39-46.
2. Гузь М. М. Боргова криза країн ЄС / М. М. Гузь // Объединение экономистов и правоведов – ключ к новому этапу развития : сборник научных работ международного научно-практического конгресса. – Санкт-Петербург, 2013. – Т-1. – С. 84-85.
3. Порівняльна оцінка співвідношення державного боргу до ВВП України та окремих країн Європи / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?&art_id=398647&cat_id=398646.
4. Держборг країн Єврозони досяг рекордного значення (22.04.2015 р.) / РБК – Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbcua.com/ukr/news/gosdolg-stran-evrozony-dostig-rekordnogo-1429691263.html>.
5. Кончин В. І. Суверенна боргова криза ЄС: моделювання тимчасових рівноваг у межах теорії ігор / В. І. Кончин, М. В. Максименко // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 5-6. – С. 13-17.